

ΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΕΚΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΕΩΣ

ΥΠΟ ΤΟΥ Κ. ΚΩΝ. ΓΕΩΡΓΑΝΤΑ

Τὴν 8ην Δεκεμβρίου 1951 ἐδόθη εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἀνωτ. Σχολῆς Βιομηχανικῶν Σπουδῶν ἡ ἕκτη ὁμιλία τῆς ἐφέτεινῆς σειρᾶς μὲ ὁμιλητὴν τὸν Διευθυντὴν Βιομηχανίας τοῦ Ὑπουργείου Συντονισμοῦ κ. Κων. Γεωργαντᾶν. Τὸ κείμενον αὐτῆς —ιδιαιτέρως ἐνδιαφέρον, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τοὺς μελετητὰς τῶν οικονομικῶν μας προβλημάτων καὶ διὰ τὰ ἐπιμελῶς ἠλεγμένα ἱστορικὰ αὐτοῦ στοιχεῖα— δημοσιεύομεν κατωτέρω.

Τὸ θέμα ποῦ πρόκειται νὰ διαπραγματευθῶ, τὸ ἔχουν ἤδη ἀναπτύξει μὲ μεγάλη ἐπιτυχία, πρὶν ἀπὸ μένα, ἀπὸ τὸ ἴδιο φιλόξενο βῆμα, ἄλλοι ὁμιληταὶ μὲ περισσότερες γνώσεις καὶ πείρα, κι ἔτσι, ἢ συμβολῆ ἢ δική μου, φοβᾶμαι ὅτι θὰ εἶναι μᾶλλον περιωρισμένη. Τὸ μόνο πρᾶγμα ποῦ, κυρίως, ἐλπίζω ὅτι θὰ εἶναι χρήσιμο, εἶναι ὅτι, ἔχοντας ζήσει σ' ὅλη τὴν τελευταία περίοδο ἀπὸ μιὰ ἀρκετὰ ἐπίκαιρη θέσῃ τὸ πρόβλημα τῆς ἐκβιομηχανίσεως τῆς Χώρας, ἴσως μπορέσω νὰ σᾶς δώσω μιὰ εἰκόνα τῶν διαδοχικῶν φάσεων, ἐνεύρων, ἐλπίδων, ἀπογοητεύσεων ἀλλὰ καὶ πραγματοποιήσεων, ἀπὸ τίς ὁποῖες πέρασε αὐτὴ ἢ προσπάθεια.

Τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς δευτέρας καὶ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς τρίτης δεκαετίας τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος τὰ περάσαμε στὴν εὐχάριστη ἀτμόσφαιρα τῆς ἀνετής ζωῆς ποῦ ἄφηνε ἐλεύθερη τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλία νὰ δρᾷ, καὶ ποῦ σ' αὐτῆς τῆ δράσῃ βασίζονταν γιὰ τὴν προαγωγὴ τῶν διαφόρων ζητημάτων.

Μετὰ τὴν οικονομικὴ κρίση, ποῦ ἦταν τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς περιόδου αὐτῆς, οἱ διάφορες μεγάλες εὐρωπαϊκὲς χώρες ἄρχισαν νὰ ἐφαρμόζουν τὴν κλειστὴν οἰκονομία καὶ τὴν παρέμβαση τοῦ Κράτους στὶς διαφορὰς ἐκδηλώσεις.

Ὅσπου ὁ ἀντίκτυπος αὐτὸς νὰ φθάσῃ σ' ἐμᾶς καὶ νὰ ἀρχίσουμε κι ἐμεῖς νὰ σκεπτόμαστε πῶς θ' ἀντιδράσωμε καὶ πῶς θὰ ὀργανωθοῦμε, βρεθήκαμε στὴν περίοδο τῆς Δικτατορίας. Τότε, ἕνας μόνον σκεπτόταν κι ἕνας ἀποφάσιζε γιὰ τίς τύχες μας. Οἱ δημόσιες συζητήσεις, ποῦ σκοπὸ ἔχουν τὴν διαπίστωση τῶν προβλημάτων καὶ τὴν προαγωγὴ τῶν μεθόδων ποῦ θὰ ἦταν ἀναγκαῖες γιὰ τὴ λύση τους, ἀπαγορεύτηκαν. Ἐνας σκέπτονταν, ἕνας ἀποφάσιζε, κι οἱ ὑπόλοιποι ἐκτελούσαμε.

Στὴν περίοδο αὐτὴ ἡ Χώρα μας δέθηκε στὰ διάφορα συστήματα clearing ποῦ συνήθως δὲν ὑπῆρξαν πλεονεκτικὰ γι' αὐτὴν, καὶ στὴν ἴδια περίοδο ἡ βιομηχανία ἔκανε ἕνα σοβαρὸ πῆδημα πρὸς τὰ ἐπάνω. Ἦταν τὸ πῆδημα γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐγγχωρίου καταναλώσεως. Τότε ἀναπτύχθηκαν κυρίως οἱ βιομηχανίες παραγωγῆς καταναλωτικῶν ἀγαθῶν γιὰ τὴν ἐγγῶρια κατανάλωση.

Ὅχι πιά ἡ ὀρθολογικὴ ὀργάνωση γιὰ τὴν καλὴ ἐκμετάλλευση τῶν φυσικῶν πόρων τῆς Χώρας παρὰ ἡ ἀνάγκη νὰ καλυφθοῦν οἱ ἀπαιτήσεις τῆς ἐσωτερικῆς καταναλώσεως, ἦταν τὸ μέτρο τῆς ἰδρύσεως καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐλληνικῆς βιομηχανίας. Καὶ μὲ τὸ κριτήριο αὐτὸ πιά, δὲν ἦταν δυνατὸν παρὰ νὰ ἀναγκα-

σθοῦμε νὰ προστατεύσωμε δασμολογικὰ τὴ βιομηχανία μας ἀπὸ τὸ συναγωνισμὸ τῆς διεθνoῦς βιομηχανίας, πού θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ἔχη καταστρεπτικὰ γιὰ μᾶς ἀποτελέσματα.

Μ' αὐτὲς τίς συνθήκες φθάσαμε ὡς τὴν ἐποχὴ τοῦ πολέμου. Στὸ μεγάλον ἀγώνα τοῦ ἔθνους γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς ἐλευθερίας του, ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία προσέφερε τὸ ἀπαντὸ της. Ὅσοι εἶχαμε τὴν εὐτυχία νὰ δοῦμε ἀπὸ κοντὰ τὴν προσπάθεια γιὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸ τοῦ στρατοῦ μας πού πολεμοῦσε, ἀπὸ τὴ βιομηχανία μας, σκεπτόμαστε πάντα μὲ θαυμασμὸ τίς ἀπίθανες ἐπιτεύξεις τῆς περιόδου: Ὀκτώβριος 1940—Ἀπρίλιος 1941.

Ἐὸ πόλεμος τέλειωσε. Ἡ μαῦρη περίοδος τῆς κατοχῆς ἄρχισε. Ἡ ὑπάρχουσα βιομηχανία, ἀκολουθώντας κι αὐτὴ τὴ γενικὴ ἐξάρθρωση, ἔπεσε σὲ ἀπόλυτο μαρασμό.

Μέσα ὁμως στὸ σκοτάδι τῆς κατοχῆς, παράλληλα μὲ τὸν ἀγώνα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ μὲ τὴν προσπάθεια γιὰ τὴν ἐλευθερία, ὄρισμένες ὁμάδες ἀνήσυχων ἀνθρώπων ἄρχισαν νὰ διαβλέπουν στὸν ὀρίζοντα πῶς ἡ εὐτυχισμένη μέρα πού θὰ μᾶς ἔφερνε τὴν ἐλευθερία θὰ μᾶς ἔδαζε ἀντιμέτωπους μὲ τὸ τεράστιο πρόβλημα τοῦ ἀγώνα γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, μὲ τὸ αἷμα του καὶ τὴν παλικαριά του, θὰ κέρδιζε τὴν ἐλευθερία του. Ἐπρεπε ὁμως νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ τὴν ἐπιβίωσὴ του.

Τὸ πρόβλημα παρουσιάζονταν ὡς ἐξῆς: Διαπιστώνομε ὅτι: Τὸ προπολεμικὸ χαμηλὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ὀφείλονταν, χωρὶς ἀμφιβολία, στὴν ἀνεπάρκεια τῆς παραγωγῆς μας καὶ τὴν κατὰ συνέπεια ἀδυναμία της νὰ ἀντιμετωπίσῃ τίς ἀνάγκες τῆς καταναλώσεως. Ἀπὸ κεῖ πιά ρωτᾶμε ἂν θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξουν οἱ προϋποθέσεις πού θὰ ἐπιτρέψουν στὸν πληθυσμὸ τῆς βασανισμένης αὐτῆς χώρας νὰ ζῆσῃ σὰν ἐλεύθερος λαός, δηλαδὴ σὰν λαὸς ἀπηλλαγμένους ἀπὸ τὸν φόβο καὶ τὴν ἀνέχεια.

Ἡ διαπίστωση αὐτὴ ἦταν γενικὴ ἀπ' ὅλους ὅσοι ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ πρόβλημα. Ὅλοι οἱ μελετηταὶ βλέπουν πῶς ἡ περιωρισμένη ἔκταση τῆς καλλιεργήσιμης γῆς (23 ο), νομίζω, τῆς συνολικῆς ἐπιφανείας τῆς χώρας) καὶ ἡ ἐξάντλησὴ τῆς ἀπὸ τὴν ἐντατικὴ ἐκμετάλλευση χιλιετηρίδων ὀλοκλήρων, θὰ ἀποτελέσουν πάντα περιοριστικὸ παράγοντα στὸ νὰ βασίσωμε τὴν ἐπιβίωσὴ μας στὴ γεωργία.

Βέβαια, ἡ βελτίωση τῶν μεθόδων τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, ἡ ἀποκάλυψη νέων ἐδαφῶν ἀχρησιμοποίητων ὡς τώρα, καὶ ἡ ἐπέκταση τῶν ἀρδεύσεων, θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀυξήσουν τὸ γεωργικὸ εἰσόδημα. Ἀλλὰ ἡ αὐξηση αὐτὴ, ὑπολογίζουσι οἱ μελετηταὶ, μόλις θὰ φθάσῃ γιὰ νὰ γίνῃ κάπως ἀνθρωπινότερο τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τῶν ἀγροτῶν καὶ δὲ θὰ μπορέσῃ, πάντως, νὰ συμβάλῃ καθόλου στὴ λύση τοῦ γενικοῦ προβλήματος τῆς ἐπιβιώσεως τοῦ λαοῦ μας, καὶ κυρίως στὴν ἀπορρόφηση τοῦ ἐργατικοῦ μας δυναμικοῦ. Ἐγκυροὶ μελετηταὶ υπολογίζουσι πῶς, στὴν ἐπόμενη εἰκοσαετία, πάνω ἀπὸ 300 000 πρόσθετοι ἄνθρωποι θὰ πρέπη νὰ ἀπορροφηθοῦν ἀπὸ παραγωγικὴν ἐργασία, ἂν θέλωμε νὰ ἐπιτύχωμε πλήρη ἀπασχόληση τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας.

Καὶ ἀφοῦ ἡ γεωργία μας δὲ δίνει πιά περιθώρια ἀπορροφῆσεως καὶ νέου ἀριθμοῦ προσώπων, δὲ μένει ἄλλη λύση παρὰ ἡ ἀνάπτυξη τῶν ὑπολοίπων κλάδων τῆς πρωτογενoῦς παραγωγῆς, δηλαδὴ τῆς ἀλιείας καὶ τῶν μεταλλείων, καὶ ἡ

ἀπορρόφηση τοῦ ἀδιαθέτου ὑπολοίπου τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ἀπὸ τῆ δευτερογενῆ παραγωγῆ.

Ἔτσι φθάνομε στὴ λύση τοῦ προβλήματος γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ : Ἐνάπτυξη τῆς βιομηχανίας· δηλαδή, αὐτὸ πὸ ὠνομάσαμε ἐκβιομηχάνιση τῆς χώρας.

Ὁ σκοπός, λοιπόν, καθωρίστηκε. Καὶ χρειαζόταν τὸ σχέδιο. Τὸ σχέδιο αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ προβλέψῃ πῶς θὰ γίνῃ ἡ ἐκβιομηχάνιση, δηλαδή ποιὲς θάναν οἱ διάφορες φάσεις ἀπὸ τίς ὁποῖες θὰ περάσωμε, καθορίζοντας τὴ χρονικὴ κατανομὴ τῶν διαφόρων ἔργων ἀνάλογα μὲ τίς συνθῆκες, δηλαδή, πρώτες ὕλες, ἐνέργεια, μέσα καὶ ὀργάνωση.

Φυσικά, στὸν καθορισμὸ τοῦ σχεδίου, ἡ ὁμοφωνία πὸν παρουσιάστηκε στὴ διαπίστωση τῆς ἀνάγκης τῆς ἐκβιομηχανίσεως ἔδωσε τὴ θέση της σὲ διάφορες λύσεις, ἀνάλογες μὲ τίς ἀντιλήψεις τῶν μελετητῶν. Ἀνάλογα μὲ τὴν αἰσιοδοξία ἢ τὴν ἀπαισιοδοξία τοῦ κάθε μελετητοῦ, καὶ τὸ σχέδιο ἦταν κλιμακωμένο σὲ μικρότερα ἢ μεγαλύτερα χρονικὰ ὅρια. Κι ἐδῶ, ὅμως, στὴν κλιμάκωση, πάλι ἔχομε ὁμοφωνία ὅλων τῶν μελετητῶν σὲ δυὸ σημεῖα. Ἡ προτεραιότης ἀνήκει στὴν ἐξασφάλιση ἀφθονῆς καὶ φθηνῆς ἐνεργείας καὶ πρώτων ὑλῶν. Ἔτσι ὀρίζομε τὴν πρώτη προτεραιότητά : Ἐνάπτυξη τῶν πηγῶν ἐνεργείας καὶ τῶν μεταλλείων.

Καὶ πάλι, ὅμως, καὶ σ' αὐτὴ τὴν ὁμόφωνη παραδοχὴ παρουσιάζονται διαφορῶν, ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἔργα πὸν πρέπει νὰ περιληφθοῦν στὶς διάφορες φάσεις.

Οἱ ἴδιες διαφορῶν παρουσιάζονται καὶ σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν ἀριθμὸ καὶ τὴν ἔκταση τῶν ἔργων βιομηχανίας πὸν πρέπει νὰ ἐκτελεστοῦν σὲ κάθε φάση.

Τελικά, ὅμως, οἱ κύριες ἀντιγνώμεις εἶναι τὸ συνολικὸ ὕψος τῶν μέσων πὸν θὰ χρειασθοῦν, ὁ τρόπος πὸν θὰ ἐξασφαλισθοῦν καὶ ἡ ὀργάνωση πὸν θὰ χρειασθῇ γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ ὄνειρο τῆς ἐκβιομηχανίσεως.

Οἱ προτάσεις γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῶν κεφαλαίων εἶναι ἐπίσης διάφορες. Κάθε μελετητῆς δίνει καὶ τὴ λύση του. Ἀνάλογες εἶναι καὶ οἱ ἀπόψεις γιὰ τὴν ὀργάνωση πὸν θὰ χρειασθῇ γιὰ τὴν ἐκτέλεση τοῦ Σχεδίου. Μὲ φανατισμὸ ὑποστηρίζεται πῶς ὁ μόνος σωτὸς τρόπος εἶναι νὰ ἀφήσωμε τὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία μόνῃ της, ἀφοῦ τὸ Κράτος, μὲ τὸ κύρος του, τῆς ἐξασφάλισῃ τὰ μέσα. Μὲ τὸν ἴδιο φανατισμὸ ὑποστηρίζεται πῶς ἕνα τέτοιο σημαντικὸ σχέδιο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθῇ παρὰ μόνον ἀπὸ τὸ Κράτος. Καί, τέλος, οἱ μετριοπαθεῖς προτείνουν ἐνδιάμεσες λύσεις.

Καὶ οἱ συζητήσεις ἐξακολουθοῦν, χωρὶς βέβαια νὰ καταλήγουν σὲ χειροπιαστὸ ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ μὲ τὸ πλεονέκτημα ὅτι πάντα κάθε συζήτηση προσθέτει κι ἕνα πετραδάκι στὸ χτίσιμο τοῦ οἰκοδομήματος.

Σ' αὐτὴ τὴν ἀτμόσφαιρα τῶν συζητήσεων γιὰ τὴν ἐξέυρεση τῆς τέλει λύσεως, μᾶς βρίσκει τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948. Τὴν ἀνοιξὴ τοῦ ἴδιου χρόνου, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν Η.Π.Α. στρατηγὸς George Marshall, εἶχε ἐκφωνήσῃ τὸν ἱστορικὸ λόγόν του, ὑποδεικνύοντας ὡς μοναδικὴ λύση γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ἐλευθερίας τοῦ κόσμου τὴ βοήθεια πρὸς τὴν κατεστραμμένη Ἑυρώπη. Τὴν βοήθεια πού, χωρὶς νὰ στρέφεται ἐναντίον καμιάς χώρας, εἶχε σκοπὸ νὰ πολεμήσῃ τὴν πείνα καὶ τὴν ἀπαθλίωση, δίνοντας στὴν ταλαιπωρημένη Ἑυρώπη τὴ δυνατότητα νὰ ἀνασυγκροτήσῃ τὴν Οἰκονομία της καὶ νὰ σώσῃ τοὺς λαοὺς της ἀπὸ τὴν

πεινα και την αγωνια. Σ' αυτό το καλοκαίρι του 1948, μās ζητήθηκε από τον Οργανισμό Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας να συντάξουμε και να υποβάλουμε ένα τετραετές πρόγραμμα ανασυγκροτήσεως της Έλληνικής Οικονομίας.

Το πρόγραμμα αυτό συνετάχθη το καλοκαίρι του 1948 και υπεβλήθη στο Ο.Ε.Ο.Σ, στο Παρίσι, τον Νοέμβριο του ίδιου έτους.

Σύμφωνα με τις εντολές της Κυβερνήσεως, το Ανώτατο Συμβούλιο Ανασυγκροτήσεως συνέταξε το πρόγραμμα στις εξής βάσεις :

1. Εκτέλεση μεγάλων έργων για τή σύντομη έκδισηχανίαση της Χώρας.
2. Προϋπόθεση για τή έκδισηχανίαση είναι ή αξιοποίηση των πηγών ενεργείας τις όποιες διαθέτει ή Χώρα, ώστε να υπάρξη άφθονη και φθηνή ενέργεια.
3. Ανάπτυξη των πηγών όρυκτου πλούτου της χώρας και ίδρυση βιομηχανιών αξιοποιήσεως των ελληνικών μεταλλευμάτων.
4. Αποκατάσταση και συγχρονισμός του τεχνικού έξοπλισμού της Χώρας.

Το πρόγραμμα αυτό, του όποιου το συνολικό ύψος ήταν δολ. 572 800 000 εις ξένον συνάλλαγμα και ισοτίμον δολ. 613 800 000 εις δραχμάς, προέβλεπε για τή βιομηχανία (μη περιλαμβανομένων και των γεωργικών βιομηχανιών) και τὰ μεταλλεία δολ. 133 850 000 εις συνάλλαγμα, ήτοι 23,4 ο)ο του συνολικού προγράμματος των δαπανών εις συνάλλαγμα, και δολ. 60 800 000 ισοποσον εις δραχμάς, ήτοι 9,9 ο)ο του συνολικού ύψους του προγράμματος δραχμών.

Τήν άνοιξη του 1949 το πρόγραμμα αναθεωρήθηκε λόγω του περιορισμού του συνολικού ύψους της βοήθειας και της αύξησεως των στρατιωτικών δαπανών. Το συνολικό του ύψος περιωρίστηκε σε δολ. 374 100 000 και δραχ. 4332 δις. Στο πρόγραμμα αυτό προβλέπονταν για τή βιομηχανία και τὰ μεταλλεία δολ. 100 200 100 εις συνάλλαγμα και δραχ. 435,5 δις., δηλαδή άντιστοίχως 26,8 ο)ο και 10 ο)ο του συνόλου.

Και στα δυο προγράμματα, όπως ήταν φυσικό, ρίχνονταν σημαντικό βάρος στην προσπάθεια για τήν ανάπτυξη των ενεργειακών πηγών της Χώρας, υδροηλεκτρικών και θερμικών, και τή δημιουργία ενός συστήματος μεταφοράς ενεργείας, ώστε να είναι δυνατή ή παροχή άφθονης και φθηνής ενεργείας σ' όλην τήν έκταση της Χώρας.

Μεγάλη έπίσης σημασία δόθηκε στην ανάπτυξη της μεταλλείας για τήν αξιοποίηση του όρυκτου πλούτου της Χώρας.

Στον τομέα της βιομηχανίας, ή κατεύθυνση της προσπάθειας στρέφονταν άφ' ενός μèn στη δημιουργία ενός αριθμού μεγάλων βιομηχανιών για τήν παραγωγή όρισμένων βασικών προϊόντων, άπαραιτήτων για τήν ανάπτυξη της οικονομίας της Χώρας, άφ' έτέρου στο συγχρονισμό και τήν επέκταση της ύφισταμένης βιομηχανίας, ώστε να μπορέση να καλύψη τις ανάγκες της έγχωρίου αγοράς, κατεβάζοντας συγχρόνως το κόστος της παραγωγής της, ώστε να μη προέρχεται έπιβάρυνση της καταναλώσεως από το ύψηλό κόστος παραγωγής της βιομηχανίας.

Τὰ κριτήρια για τήν έπιλογή, τόσο των βασικών βιομηχανιών, όπως άνωμάστηκαν οι νέες μεγάλες βιομηχανίες που θα ιδρύονταν, όσο και των κλάδων της ύπαρχούσης βιομηχανίας που προβλέπονταν να ενισχυθούν, ήταν τὰ εξής, βάσει και των όδηγιών του Οργανισμού Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας :

1) Ἡ παραγωγή προϊόντων τῶν ὀπείων ἢ εξαγωγή θά συμβάλῃ ἀμέσως στήν εὐρωπαϊκὴ ἀνάπτυξη.

2) Ἡ παραγωγή προϊόντων τὰ ὁποῖα, ἔστω καὶ ἂν καταναλωθοῦν στοῦ ἐξωτερικοῦ, θά ἐλαττώσουν τὴν πίεση τῆς ζήτησεως στήν εὐρωπαϊκὴ καὶ τὴ διεθνή ἀγορὰ λόγω τοῦ ὅτι ἀνήκουν εἰς τὰ σπανίζοντα.

3) Ἡ παραγωγή προϊόντων μὲ κόστος χαμηλότερον τοῦ διεθνούς, εἴτε λόγω τῆς υπάρξεως εὐθηγῶν πρώτων ὑλών εἰς τὴν Χώραν εἴτε λόγω ἐκμεταλλεύσεως τῆς γεωργικῆς θέσεως τῆς Χώρας.

4) Ἡ παραγωγή προϊόντων γιὰ τὴν ἐξοικονόμηση ξένου συναλλάγματος, ἔστω καὶ ἂν παρίσταται ἀνάγκη εἰσαγωγῆς πρώτων ὑλών ἢ ἡμικατεργασμένων προϊόντων γιὰ τὴν παραγωγή τους.

Με βάση τὰ κριτήρια αὐτὰ προτάθηκε ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἴδρυση τῶν ἐξῆς νέων βιομηχανιῶν: 1) πλήρους σιδηρομεταλλουργίας, 2) παραγωγῆς ἀργιλίας, 3) παραγωγῆς ἀνθρακικῆς καὶ καυστικῆς σόδας, 4) παραγωγῆς μεταλλικοῦ μαγνησίου, 5) παραγωγῆς ἀζωτούχων λιπασμάτων, 6) διυλίσεως πετρελαίου, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐπέκταση, συμπλήρωση καὶ ἀνακαίνιση τῶν ἐξῆς κλάδων τῆς ὑπαρχούσης βιομηχανίας: 1) πυριμάχων, 2) θεικοῦ ὀξέος καὶ φωσφορικῶν λιπασμάτων, 3) ἐλαφρᾶς χημικῆς βιομηχανίας, 4) τσιμέντου, 5) μηχανολογικῶν βιομηχανιῶν καὶ τοιούτων ἐφαρμογῶν ἠλεκτρισμοῦ 6) χαρτοποιίας.

Ἡ δικαιολόγησις γιὰ τὴν ἴδρυση τῶν νέων μεγάλων βιομηχανιῶν, βάσει τῶν κριτηρίων τοῦ ΟΕΟΣ, ἦταν ἡ ἐξῆς:

1. Σιδηρομεταλλουργία. Τὴν ἐποχὴ ποὺ συντάχθηκε τὸ πρόγραμμα, τὸ ἔλλειμμα τῆς Εὐρώπης σὲ σίδηρο καὶ χάλυβα ἦταν σημαντικὸ καὶ οἱ προοπτικὲς ἀβέβαιαι γιὰ τὴν εὐρωπαϊκὴ αὐτάρκεια. Ἡ Ἑλλάς, διαθέτοντας ἀφθονο καὶ καλῆς ποιότητος μετάλλευμα, θά μπορούσε νὰ παράγῃ 120 000 τόννους χάλυβα τὸν χρόνο, ξελαφρώνοντας τὴν εὐρωπαϊκὴ ἀγορὰ ἀπὸ τὴν ἀφαίρεση τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ καὶ συγχρόνως ἐξοικονομώντας περίπου δολ. 7 000 000 σὲ συνάλλαγμα γιὰ τὴ βελτίωση τοῦ ἰσοζυγίου τῶν πληρωμῶν τῆς. Συγχρόνως, ἡ ἴδρυση τῆς σιδηρομεταλλουργίας θά ἀποτελοῦσε τὴ βάση γιὰ τὴ μελλοντικὴ ἐκβιομηχάνιση τῆς Χώρας. Ἄς μὴ ξεχνᾶμε ὅτι, συνήθως, μέτρο τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως μιᾶς Χώρας εἶναι ἡ παραγωγή καὶ ἡ κατανάλωση σιδήρου καὶ χάλυβος.

2. Ἀλουμίνα. Ἐπειδὴ στήν πρώτη φάση τοῦ προγράμματος τῆς ἐκβιομηχανίσεως δὲν προβλέπονταν ἡ ὑπαρξὴ ἀρκετῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας γιὰ τὴν παραγωγή μεταλλικοῦ ἀργιλίου (μιᾶς, ὡς γνωστόν, κατ' ἐξοχὴν ἠλεκτροδόρου βιομηχανίας) θεωρήθηκε σκόπιμο γιὰ τὴν πρώτη φάση νὰ περιορισθῶμε στήν ἀλουμίνα μόνο. Παράγοντας 80 000 - 100 000 τόννους τοῦ προϊόντος αὐτοῦ τὸ χρόνο, θάχαμε τὸ πλεονέκτημα νὰ βγάζουμε καί, συνεπῶς, νὰ πληρώνουμε ναῦλα γιὰ τὴ μισὴ ποσότητα ἀφ' ὅ,τι ἂν βγάζουμε ἀκατέργαστο βωξίτη, καὶ συγχρόνως νὰ βγάζουμε ἕνα προϊόν τοῦ ὁποῖου ἡ διεθνὴς τιμὴ ἦταν περίπου 60 - 80 δολλάρια τὸν τόνο, ἀντὶ τοῦ βωξίτη ποὺ εἶχε τιμὴ 4,50 δολλάρια τὸν τόνο.

3. Καυστικὴ καὶ ἀνθρακικὴ σόδα. Ἡ ἴδρυση τῆς βιομηχανίας αὐτῆς γίνονταν ἀπαραίτητη γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθοῦν τόσο οἱ ἀνάγκαι τῆς καταναλώσεως γιὰ τὴν ὑπάρχουσα βιομηχανία, (σαπωνοποιία, τεχνητὴ μέταξα, κλωστοῦφαντουργ-

ἀφθονία πρώτων ὑλών κατασκευῆς πυριμάχων ὅπως: καολίνη, βωξίτη, δολομίτη, μαγνησίτη, χρωμίτη κλπ. ἔφερε στή σκέψη νὰ ἐνισχυθῇ ὁ κλάδος αὐτός, γιὰ νὰ μπορέσῃ ὄχι μόνο νὰ καλύψῃ τὶς ἐγχώριες ἀνάγκες παρὰ καὶ νὰ κἀνῃ ἐξαγωγὴς στὴ Μέση Ἐπιτολή.

2. Θεικὸν ὄξυν καὶ φωσφορικὰ λιπάσματα. Ἡ σημαντικὴ αὐξηση στὴν κατανάλωση λιπασμάτων, ποὺ ἀναφέραμε πάρα πάνω, ἔκανε ἀναγκαῖα τὴν ἐπέκταση τῆς ὑπαρχούσης ἐγκαταστάσεως φωσφορικῶν λιπασμάτων, ὥστε νὰ ἀντιμετωπισθοῦν οἱ αὐξημέναι ἀνάγκες τῆς γεωργίας μας. Ἐπειδὴ οἱ πηγὲς ἀνεφοδιασμοῦ στὴ μιὰ πρώτη ὕλη, τὸ φωσφορίτη, εἶναι πολὺ περιορισμέναι σ' ὅλο τὸν κόσμον, θάχαμε ὀπωσδήποτε νὰ βασισθοῦμε σὲ εἰσαγωγή τῆς μιᾶς ἀπὸ τὶς κύριαι πρώται ὕλει. Σὲ ἀντιστάθμισμα, ὅμως, εἶχαμε τὴν δυνατότητα, χρησιμοποιώντας ἐγχώρια πολὺτιμη πρώτη ὕλη, τὸ σιδηροπυρίτη, νὰ αὐξήσωμε τὴν παραγωγή μας τοῦ θεικοῦ ὄξεος, τῆς δεύτερης κύριας πρώτης ὕλης γιὰ τὴ βιομηχανία τῶν φωσφορικῶν λιπασμάτων, καὶ βασικῆς ὕλης γιὰ διάφοραι χημικὲς βιομηχανίες.

3. Ἐλαφρὰ χημικὴ βιομηχανία. Στὴν ἐξαιρετικὰ εὐρετα αὐτὴ κατηγορία τῆς βιομηχανίας εἶχαμε τὴν δυνατότητα ν' ἀναπτύξωμε σημαντικοὺς τομει, ποὺ θὰ δούλευαν μὲ ἐγχώριαι πρώται ὕλει (λάδι, πυρηνέλιαι, ρετσίνα, οἰνολάσπει, ἀνόργανα χρώματα κλπ.) εἴτε γιὰ ἐσωτερικὴ κατανάλωση εἴτε καὶ γιὰ ἐξαγωγή. Ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος θὰ μπορούσαμε νὰ εἰσάγωμε ἡμικατεργασμέναι πρώται ὕλει καὶ νὰ τοὺς κἀνωμε τὴν περαιτέρω ἐπεξεργασία στὴ χώρα μας (ὅπως εἶναι τὰ φάρμακα, γεωργικὰ φάρμακα, πλαστικά, ὀργανικὰ χρώματα κλπ.), ἐξοικονομώντας σημαντικὰ ποσὰ συναλλάγματος καὶ δημιουργώντας σημαντικὴ ἀπασχόληση, δόθентος ὅτι, συνήθως, οἱ βιομηχανίες τοῦ κλάδου αὐτοῦ καὶ παράγουν προϊόντα ποὺ εἶναι ἄμεσα συνδεδεμένα μὲ τὴν καθημερινὴ μας ζωὴ, ἀλλὰ καί, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἔχουν μεγάλη ἀπασχόληση ἀνὰ μονάδα ἐπενδεδυμένου κεφαλαίου.

4. Τσιμεντο. Οἱ τεράστιαι καταστροφές, σ' ὅλους τοὺς τομει, τοῦ τεχνικοῦ πλοῦτου τῆς χώρας δεῖχναν καθαρὰ πὼς πολὺ σύντομα ἢ ὑπάρχουσα τσιμεντοβιομηχανία δὲ θὰ μπορούσε νὰ ἀνταποκριθῇ στὶς ἀνάγκες τῆς χώρας καὶ ἔπρεπε νὰ ἐνισχυθῇ. Ἡ πρόβλεψη ἦταν πὼς θὰ ἔπρεπε νὰ διπλασιάσωμε σχεδὸν τὴν παραγωγή μας γιὰ νὰ καλύψωμε τὶς ἐγχώριαι ἀνάγκες καὶ νὰ κἀνωμε καὶ ἐξαγωγές. Ἡ τσιμεντοβιομηχανία ἔχει τὸ προσὸν πὼς ὅλει οἱ πρώται ὕλει ποὺ χρησιμοποιεῖ εἶναι ἐγχώριαι. Καὶ γι' αὐτὰ τὰ καύσιμα θὰ ἦταν δυνατό νὰ καλύψῃ τὶς ἀνάγκες τῆς ἀπὸ τὸν ἐγχώριο λιγνίτη, ἀρκεῖ νὰ μπορούσε νὰ πετύχῃ ἀνεφοδιασμό τῆς μὲ ἀρκετὲς ποσότητες ὁμοιόμορφης ποιότητας καὶ σὲ τιμὲς θερμιδικοῦ συναγωνισμοῦ μὲ τὰ ξένα καύσιμα.

5. Μηχανολογικὲς βιομηχανίες. Ὁ κλάδος τῆς βιομηχανίας αὐτός, ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ παλιούς καὶ ἄλλοτε πιὸ ἀνεπτυγμένους στὴ χώρα, θεωρήθηκε πὼς ἔπρεπε νὰ ἐνισχυθῇ ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο. Σ' αὐτὸν ὑπάγεται ἢ βιομηχανία ἐπισκευῶν πλοίων, ποὺ ἀπὸ παλιὰ ἦταν μιὰ σημαντικὴ πηγὴ εἰσαγωγῆς συναλλάγματος καὶ δημιουργίας ἀπασχολήσεως. Αὐτός εἶναι ὁ κλάδος ποῦ, δταν ἀναπτυχθῇ, ἀποτελεῖ τὴ βάση γιὰ τὴ βαρὶὰ βιομηχανία, δηλαδὴ τὴ βιομηχανία ποὺ παράγει κεφαλαιακὰ ἀγαθά. Ἡ παλαιὰ παράδοση στὸν κλάδο, ἢ πείρα, ἢ τέχνη καὶ ἢ ἐξυπνάδα τοῦ ἑλλῆνα τεχνίτη καί, συγχρόνως, ἢ προοπτικὴ πὼς ἢ ἀνάπτυξη τῆς ἐγχώριας σιδηρομεταλλουργίας θὰ ἐξασφάλιζε τὴν τροφοδοσία τῆς

βιομηχανίας με πρώτη ύλη, την έβαλε στην πρώτη σειρά του ενδιαφέροντος για περαιτέρω ανάπτυξη.

6 Χαρτοποιία. Η κατανάλωση του χαρτιού αποτελεί ένα από τα μέτρα του πολιτισμού μιας χώρας. Στη δική μας τη χώρα η κατανάλωση αυτή ήταν, και είναι ακόμα, πολύ χαμηλά. Οι προοπτικές, λοιπόν, για την ανάπτυξη του κλάδου ήταν πολύ ευνοϊκές. Έτσι προβλέπονταν ένισχυση, ώστε να καλύψουμε όχι βέβαια όλες τις ανάγκες μας αλλά το τμήμα εκείνο, από απόψεως ποιότητας, που θα ήταν δυνατόν να γίνη οικονομικά μέσα στην χώρα.

Αυτό ήταν, σε πολύ γενικές γραμμές, το πρόγραμμα που, ύστερα από πολλές δελτήμερες και ολονύκτιες συσκέψεις των Ελλήνων προγραμματιστών και των αν-τιπροσώπων της ΑΔΟΣ, έγινε τελικά δεκτό κι από τις δυο πλευρές, και ως κοινή συμφωνία υπεβλήθη στο Παρίσι. Πρέπει να σημειωθή πως η ΑΔΟΣ, επειδή δεν υπήρχαν λεπτομερείς μελέτες για τις νέες βασικές βιομηχανίες, δέχθηκε μεν κατ' αρχήν να περιληφθούν στο πρόγραμμα αλλά κράτησε την επιφύλαξη της τελι-κής παραδοχής, αφού οι οικονομικές μελέτες, που θα έκτελούσαν οίκοι κοινής έμπι-στοσύνης, απέδεικνυαν ότι οι βιομηχανίες αυτές έστεκαν οικονομικώς.

Έτσι, το φθινόπωρο του 1948 μάς βρίσκει μ' ένα πρόγραμμα για την εκ-βιομηχάνιση, συμφωνημένο κατ' αρχήν αλλά χωρίς καμιά προεργασία για την εφαρμογή του. Και ξαναρχίζουν οι συζητήσεις για τον φορέα του προγράμματος και για την οργάνωση της εκτελέσεως και της παρακολούθησής.

Και πάλι οι ίδιες συγκρούσεις. "Ο φορέας θα είναι η ιδιωτική οικονομία;" Η το Κράτος; Στην πρώτη περίπτωση, πώς θα διοχετευθούν οι πόροι μέχρι των ιδιωτών; Θα δοθούν στους φυσικούς φορείς της χρηματοδοτήσεως της οικονομίας, δηλαδή στις Τράπεζες; Αλλά, τότε, ποιο μέσο θαχρη πιά το Κράτος για να έλέγχει και να κα-τευθύνη; Και πώς θα εξασφαλισθή το αδιάβλητο; Στην δεύτερη περίπτωση, που φορέας θα ήταν το Κράτος, πώς θα πρέπει να οργανωθή; Πώς θα λειτουργήγη το σύστημα; Σε ποιά σύνορα θα τελειώνη το Κράτος και πού θ' αρχίσει ο ιδιώτης; Σωρός τά έρωτηματικά και τά προβλήματα.

Τελικά και πάλι επικρατούν οι ενδιάμεσες λύσεις. Φορέας της εκτελέσεως του προγράμματος θάναη η ιδιωτική πρωτοβουλία. Η διοχέτευση των πόρων προς την ιδιωτική πρωτοβουλία θα γίνη από τους φυσικούς φορείς, τις Τράπεζες. Αλλά και το Κράτος κρατάει για τον έαυτό του τον έλεγχο και εξασφαλίζει το αδιά-βλητο. Την επιλογή των υποψηφίων για χρηματοδότηση, δεν θα την κάνουν οι ίδιες οι Τράπεζες, αλλά ένα συλλογικό όργανο ανωτάτης στάθμης, η Κεντρική Έπιτροπή Δανείων (ΚΕΔ), που ίδρύεται με σχετικό νόμο την ίδια εποχή.

Έτσι, το τέλος του 1948 μάς βρίσκει μ' ένα πρόγραμμα, δηλαδή με διαθέ-σιμες πιστώσεις, με την απόφαση να διοχετευθούν οι πιστώσεις αυτές στην ιδιω-τική πρωτοβουλία και με το μηχανισμό για να πραγματοποιηθή η διοχέτευση αυτή. Το Σχέδιο είναι έτοιμο. Αλλά λείπει η πείρα της εφαρμογής. Σε κάθε βήμα καινούργιες δυσκολίες θα αντιμετωπίζονται και συνεχώς θα παρουσιάζονται προ-βλήματα που απαιτούν λύση.

Στα τέλη του χρόνου γίνεται και η πρώτη προκήρυξη της Κεντρικής Έπι-τροπής Δανείων. Καλούνται οι ενδιαφερόμενοι να υποβάλουν αιτήσεις για να πά-

ρουν δάνεια. Οί δροι θάνατι εξαιρετικά εϋνοϊκοί, αν ληφθοϋν υπ' ὄψιν οί δροι χρηματοδοτήσεως πού ισχύουν στήν ἐλευθέρα χρηματαγορά. Τά δάνεια θά εἶναι γιά 6—20 χρόνια. Ὁ τόκος θά εἶναι 4—6 οο. Οί πληρωμές τοκοχρεωλυσιῶν θ' ἀρχίζουσι μετά τήν συμπλήρωση τῆς ἐγκαταστάσεως καί τήν ἔναρξη τῆς λειτουργίας τῆς. Ἐναντι αὐτῶν τῶν πλεονεκτημάτων, ὁ δανειζόμενος καλεῖται νά παραδεχθῆ:

- 1) Νά χρεωθῆ τὸ δάνειο σέ δολλάρια. Μή ξεχνᾶμε πῶς τὰ λεπτά αὐτά θά ἀποτελέσουν τὸ κεφάλαιο γιά τή μελλοντική χρηματοδότηση τῆς βιομηχανίας. Συνεπῶς, δὲν εἶναι δυνατὸν νά μὴν ἐξασφαλισθοῦν ἀπὸ μελλοντικές πτώσεις τῆς δραχμῆς. Ἄλλωστε, ἂν ποτὲ γίνῃ ἀναπροσαρμογὴ τῆς δραχμῆς, ὁ δανειζόμενος θάχη ἀναπροσαρμοσθεῖ τις τιμές τῶν προϊόντων του ἀρκετά πρὶν ἀπὸ τήν ἐπίσημη ἀναπροσαρμογὴ. Ἄρα δὲν θά ζημιωθῆ.
- 2) Νά συμμετάσχη μὲ δικὰ του κεφάλαια στὸ ἔργο, γιά τήν πραγματοποίηση τοῦ ὁποῦ πῆρε τὸ δάνειο, συνολικά τουλάχιστον 30 οο. Μιὰ καί οί πόροι εἶναι περιορισμένοι, σχετικὰ μὲ τὸ συνολικὸ ἔργο πού θέλουσι νά πετύχωσι, πρέπει νά κινήσωσι ὅσο μπορούσι τὸ ἰδιωτικὸ κεφάλαιο.

Μῶς δλες τις εϋνοϊκές συνθήκες πού ἀνέφερα πάρα πάνω, τὸ ἐνδιαφέρον εἶναι ἐλάχιστο. Οί αἰτήσεις πολὺ λίγες. Περίεργο ἴσως; Ἄς μὴ ξεχνᾶμε, ὅμως, ὅτι βρισκόμαστε στὰ τέλη τοῦ 1948 - ἀρχὴς τοῦ 1949. Ἡ πολιτικὴ κατάσταση εἶναι πολὺ ἀδέβαιη. Δύσκολο νά σκεφθῆ κανεὶς καινούργιες ἐπενδύσεις μὲ τέτοιες συνθήκες. Οί ἀρμόδιοι, ὑπεύθυνοι γιά τήν πραγματοποίηση τοῦ προγράμματος, ἀνησυχοῦν. Σιγὰ σιγὰ, ὅμως, ἀρχίζουν οί αἰτήσεις νά μαζεύονται. Τελικά, μού φαίνεται πῶς οί αἰτήσεις τὸν πρῶτο χρόνο ἦταν συνολικά γιά ποσὸν δεκαπλάσιο ἀπὸ τὸ πρόγραμμα. Τὸ πρόγραμμα τῆς διοχετεύσεως τῶν πιστώσεων στήν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καί ὁ μηχανισμὸς στή λειτουργία του, εἶχαν κινήθῃ. Φυσικά, κανεὶς δὲν μπορεῖ νά κάμῃ τήν πρόβλεψη ἂν τὸ πρόγραμμα αὐτὸ θά μπορέσῃ νά ἐξασφαλίσῃ τήν ἐπίτευξη τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, δηλαδὴ τήν ἐκβιομηχάνιση.

Ἄς δοῦμε, τώρα, καί τις ἐπιτεύξεις τῆς προσπάθειας γιά τήν ἐκβιομηχάνιση.

Ὅπως εἶπαμε πάρα πάνω, ὄλοι συμφωνοῦσαν πῶς τὸ πρῶτο βῆμα θάπρεπε, ἐν πάσῃ περιπτώσει, νάναί ἡ ἐπίλυση τοῦ ἐνεργειακοῦ. Ἐκεῖ, λοιπόν, στράφηκαν οί πρῶτες προσπάθειες. Ὅπως εἶπαμε, ὅμως, ἡ ΑΔΟΣ εἶχε διατηρήσει ἐπιφυλάξεις γιά τήν ἔναρξη τῶν μεγάλων ἔργων, μέχρις ὅτου οἰκονομικοτεχνικὲς μελέτες ἀποδείξουν ὅτι τὰ ἔργα εὐσταθοῦν.

Ἄφοῦ, λοιπόν, τήν προτεραιότητα ἐμεῖς τήν δίνομε στὸ ἐνεργειακὸ, αὐτὸ ἐξετάζεται πρῶτο. Μετακαλεῖται ὁ ἀμερικανικὸς οἶκος Ebasco Services Inc καί τὸ ἀνατίθεται νά μελετήσῃ τὸ ὄλο ἐνεργειακὸ πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος. Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1949 ἡ Ebasco ὑποβάλλει τήν ἐκθεσὴ τῆς. Γίνεται προσεκτικὴ μελέτη τῆς ἀπ' ὄλους τοὺς εἰδικούς, κριτικὴ τῆς, καί παρουσιάζονται οί ἑλληνικὲς ἀντιπροτάσεις. Δύο μῆνες μετά, στήν Οὐάσιγκτον, κλείνεται ἡ συμφωνία γιά τὴν χρηματοδότηση τῶν ἔργων ἐνεργείας. Ἡ δάση τοῦ προγράμματος ἐκβιομηχανίσεως, ἡ ἀφθονία καί φθιγγὴ ἐνεργεία σ' ὅλη τὴ Χώρα, ἔχει ἐπιτευχθῆ. Συγχρόνως θεμελιώνεται καί μία καινούργια ἰδέα. Ἡ ἰδέα τῆς Δημοσίας Ἐπιχειρήσεως. Τὰ μεγάλα ἔργα, ἀπὸ τὰ ὅποια θά ἐξαρτηθῆ ὀλόκληρη ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας, δὲν εἶναι δυνατὸν νά εἶναι ἰδιωτικά. Πρέπει νά ἀνήκουν στὸ Κράτος. Ἄλλὰ συγχρόνως πρέπει νάχουν καί τήν ἐκκίνησι τῆς ἰδιωτικῆς ἐπι-

έγινε κατασπορά των πόρων σε πολύ μεγάλο αριθμό δανείων και, ακόμα περισσό-
τερο, σε βιομηχανίες που ή συμβολή τους δεν είναι σημαντική στην δλη άνόρ-
θωση της Χώρας.

Χωρίς να θέλω να γίνω απολογητής του έργου αυτών που διαχειρίστηκαν
το ζήτημα, θάθελα να αναφέρω μερικούς αριθμούς, που θα μπορούσαν να αποτρέ-
ψουν τη δημιουργία έντυπώσεων. Στα τρία χρόνια της λειτουργίας του Σχεδίου
Ανασυγκροτήσεως διατέθηκαν συνολικά για τη βιομηχανία 19 280 000 δολάρια
και 220 περίπου δισεκατομμύρια δραχμές, που αποτελούν το 8,8 οο περίπου των
συναλλαγματικών δαπανών της Ανασυγκροτήσεως σε συνάλλαγμα και το 9 οο
περίπου των δαπανών σε δραχμές.

Από αυτά, τα 82 οο διατέθηκαν για τη χαλυδουργία (που θεωρήθηκε το
πρώτο βήμα για την ώλοκληρωμένη σιδηρομεταλλουργία που προέβλεπε το Πρό-
γραμμα), τα τοιμέντα (που χωρίς άμφιβολία και αυτά αποτελούν μια βασική βιο-
μηχανία), τα λιπάσματα και το θειικό όξύ (που ή συμβολή τους στην ανάπτυ-
ξη της γεωργίας είναι αυτονόητη), το γυαλί και τις μηχανολογικές βιομηχανίες
(που δίκαια θεωρούνται σπονδυλική στήλη της βιομηχανίας μίας χώρας). Συνεπώς
ή παρατήρηση, πώς οι πολύτιμοι πόροι της Ανασυγκροτήσεως σκορπίστηκαν σε
μικροέργα, άσφαλώς δεν είναι πολύ εύσταθής. Ωστόσο, ένα μικρό ποσοστό πήγε
άσφαλώς και σε κλάδους που ή φαινομενική σημασία τους δεν είναι ίδια με των
μεγάλων βιομηχανιών.

Στην ίδια εποχή περίπου και ή ιδιωτική πρωτοβουλία έδειξε σημαντική
δραστηριότητα. Το συνολικό ποσό των έτησίων έπενδύσεων γρήγορα ανέβαινε από
χρόνο σε χρόνο κι έφθασε το 1950 στο ύψος του ενός τρισεκατομμυρίου περίπου.

Αυτό αποτελεί μία ακόμα απόδειξη της δραστηριότητας στον τομέα της
βιομηχανίας και της γενικής τάσεως για βιομηχανικές έπενδύσεις. Δεν πρέπει, μά-
λιστα, όταν βλέπουμε αυτόν τον αριθμό, να ξεχνάμε πώς το συνολικό ύψος των
έπενδύσεων ήταν περιωρισμένο από τους διαθέσιμους συναλλαγματικούς πόρους.

Αλλά μου φαίνεται πώς ως τώρα ξεφύγαμε λίγο από το θέμα. Ο τίτλος
της έρευνάς μας, δεν πρέπει να ξεχνάμε πώς είναι : «οι δυνατότητες έκβιομηχανί-
σεως της Χώρας», και ως τώρα περιωριστήκαμε μόνο στη διαπίστωση γεγονότων
και τον απολογισμό πεπραγμένων.

Ας δούμε, τώρα, και το θέμα μας. Ποιές είναι οι δυνατότητες, ποιά τα μέσα
και ποιός ο τρόπος για την έκβιομηχανίση της Χώρας ; Οι διαπιστώσεις των σκέ-
ψεων που έπεκράτησαν στο παρελθόν και ή πείρα απ' την έφαρμογή των προ-
γραμμάτων, ίσως θα μπορούσαν να μάς χρησιμεύσουν για σύμβουλοι και όδηγοί
στις μελλοντικές μας σκέψεις για την πραγματοποίηση του όνειρου της έκβιομη-
χνίσεως.

Και πρώτα πρώτα, άς ξεκαθαρίσουμε τί έννοούμε λέγοντας «έκβιομηχα-
νίσις της Χώρας». Νομίζω ότι στις περισσότερες περιπτώσεις κάνουμε σύγχυση
μεταξύ ίδρύσεως νέων βιομηχανιών και έκβιομηχανίσεως. Στη δεύτερη περίπτωση
νομίζω πώς δεν πρέπει μόνον να αντιμετωπίζουμε το φυσικό φαινόμενο της άνε-
γέρσεως νέων έργοστασίων και της θέσεώς των σε λειτουργία, αλλά ένα σύνολο
φαινομένων, πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών. Δηλαδή, δε φτάνει ή ένθάρ-

ρυνση για την Ίδρυση ώρισμένων βιομηχανιών ή ακόμα και αυτή ή Ίδρυσή τους, αλλά μās χρειάζεται ένα συνολικό γενικό πρόγραμμα.

Πρέπει νάχωμε υπ' όψιν ότι με την έκβιομηχάνιση θα προσπαθήσωμε να αφήσωμε στο χωριό και στη γή τον απαραίτητο αριθμό που χρειάζεται για να καλλιεργηθή ή γή, όχι με πραγματοποίηση 117 ήμερομισθίων το χρόνο αλλά με πλήρη απασχόληση, και το υπόλοιπο τμήμα του πληθυσμού να το κατεδάσωμε στα άστικά κέντρα, για να τροφοδοτήσωμε με ανθρώπινο ύλικό τή βιομηχανία. Θα δημιουργήσωμε έτσι μιὰ συγκέντρωση πληθυσμού σε ώρισμένα άστικά κέντρα και θάχωμε να αντιμετωπίσωμε σημαντικά προβλήματα έγκαταστάσεως, διαμονής, συντηρήσεως κλπ.

Βέβαια, τέτοιες μετακινήσεις έγιναν σ' όλες τις χώρες που σήμερα άποκα-
λούμε «βιομηχανικά άνεπτυγμένες». Άλλά πόσες δεκαετηρίδες χρειάσθηκαν για να Ισορροπήση το ανθρώπινο αυτό ρεύμα και να κατακαθήση στην καινούργια του έγκατάσταση.

Φυσικά, αφού θάχωμε ένα σημαντικό πρόβλημα κινήσεως πληθυσμού και τὰ κοινωνικά φαινόμενα που θάναι φυσικό έπακολούθημα, θα πρέπει την κίνηση αυτή να τή ρυθμίσωμε με ένα γενικώτερο σχέδιο. Ξέρουμε πώς οι παράγοντες που αυτής επηρεάζουν την έκλογή του χώρου για την εγκατάσταση μιās βιομηχανίας, είναι ή τροφοδότηση σε πρώτες ύλες, καύσιμα και ενέργεια, ή εξεύρεση έργασίας, ή δυνατότης διαθέσεως των προϊόντων και, ειδικά στη Χώρα μας, και το νερό που σπανίζει.

Έπομένως, αν μās ενδιαφέρει νάχωμε τον έλεγχο και την κατεύθυνση τής δημιουργίας των νέων άστικών κέντρων, θα πρέπει άπαραιτήτως να παρέμβη το Κράτος για να ρυθμίση την τοποθέτηση των βιομηχανιών, όχι πια με τὰ καθαρά τεχνικά κριτήρια αλλά σε συνδυασμό με τις άλλες επιδιώξεις.

Ύστερα από τή ρύθμιση του προβλήματος τής κατανομής στο χώρο τής βιομηχανίας, θα μās δημιουργηθή το πρόβλημα τής χρηματοδοτήσεώς της, τόσο για τὰ έξοδα εγκαταστάσεως όσο και για πιστώσεις για κεφάλαια κινήσεως.

Και εδώ, οι λύσεις που μπορούν να προταθούν, απέχουν σημαντικά μεταξύ τους και εξαρτώνται σημαντικά από τή γενική τοποθέτηση των μελετητών. Άν το θέμα είναι πολύ ευρύ και δέν ήμπορεί ναύρη τή λύση του εδώ, νομίζω πώς είναι δυνατόν να εκτεθούν τουλάχιστον οι τρεις δυνατές λύσεις, που ως τώρα προτάθηκαν, για τή χρηματοδότηση τής εγκαταστάσεως των βιομηχανιών που θα άποφασισθούν. Οι λύσεις αυτές είναι :

Ή χρηματοδότησή τους από το έξωτερικό. Φυσικά, στην περίπτωση αυτή, όλων οι γνώμες συμφωνούν πώς το καλύτερο είναι ή χορήγηση των πόρων δωρεάν, όπως έγινε με το Σχέδιο Άνασυγκροτήσεως. Είναι όμως άμφίβολο, για να μην πω αδύνατο, να δεχθώμε πώς θάχωμε την εύνοια ν' άποκτήσωμε δωρεάν όλα τὰ κεφάλαια που θα μās χρειασθούν. Κι έτσι μās μένει ή λύση: Είτε τής προσελ-
κίσεως ξένων κεφαλαίων για ίδιο λογαριασμό, όποτε θάχωμε ν' αντιμετωπίσωμε τήν εξαγωγή ή μέρος των προϊόντων των βιομηχανιών που θα ίδρυθούν ή συναλ-
λάγματος, για τήν εξυπηρέτηση των ξένων κεφαλαιούχων - ιδιοκτητών. Είτε του δανεισμού του Κράτους από κάποιο διεθνή οργανισμό, όποτε πάλι θάχωμε να πληρώσωμε τὰ τοκοχρεωλύσια σε συνάλλαγμα.

Οι λύσεις αυτές των ξένων κεφαλαίων παρουσιάζουν το μειονέκτημα, ή μὲν πρώτη, τῆς ἰδιωτικῆς ἐπενδύσεως, ὅτι συνήθως αὐτὲς οἱ ἐπενδύσεις δὲ στρέφονται πρὸς τὶς βασικὰς βιομηχανίας, τῶν ὁποίων τὰ ποσοστὰ κέρδους εἶναι κατὰ κανόνα μᾶλλον περιορισμένα, ἀλλὰ κυρίως σὲ προνομιακὰς βιομηχανίας ἐπιχειρήσεως, πού ἀφήνουν μεγαλύτερα κέρδη. Ἡ δευτέρα, τοῦ δανεισμοῦ ἀπὸ διεθνῆς ὄργανο. νισμοῦς, ὅτι ἡ ἐξυπηρέτηση τοῦ κεφαλαίου θὰ πρέπει νὰναι πολὺ μικρὴ, γιὰτι ἀλλιῶς δὲν θὰ μπορούμε νὰ σταθοῦμε, γιὰτι στίς μεγάλες αὐτὲς βιομηχανίας ἡ ἐπιβάρυνση τοῦ προϊόντος γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τοῦ κεφαλαίου εἶναι συνήθως πολὺ μεγάλη.

Ἡ δευτέρα δυνατὴ λύση πού προτείνεται εἶναι ἡ χρηματοδότηση γιὰ τὴν ἰδρύση τῶν βιομηχανιῶν αὐτῶν ἀπὸ ἐσωτερικοὺς πόρους, δηλαδὴ ἀπὸ τὴ δουλειὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τὸ σύστημα αὐτὸ ἔχει δοκιμασθῆ σ' ἄλλες χώρες, ἀλλὰ εἶναι ἀμφίβολο ἂν σὲ μιὰ χώρα δημοκρατικὴ κι ἐλεύθερη θάναϊ δυνατόν νὰ συμπιέσουμε, χωρὶς σημαντικὰς ἀντιδράσεις τοῦ κόσμου, τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο, ὡς τὸ σημεῖο πού θὰ χρειασθῆ γιὰ νὰ ἐξοικονομηθοῦν οἱ ἀπαιτούμενοι πόροι.

Ἡ τρίτη λύση εἶναι βέβαια ἡ μέση λύση, δηλαδὴ ὁ συνδυασμὸς τῶν δύο προηγουμένων καὶ ἡ συμβολὴ καὶ τῶν δύο πηγῶν τῆς δυνατῆς χρηματοδοτήσεως. Ἡ λύση αὐτὴ, βέβαια, ἔχει τὸ πλεονέκτημα ὅτι ἐλαττώνει τὰ μειονεκτήματα τῶν δύο ἀπολύτων λύσεων, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὸ μειονέκτημα ὅτι ἔχει τὰ ἐλαττώματα, σὲ μικρότερη κλίμακα, καὶ τῶν δύο.

Ἄλλὰ τὸ πρόβλημα τῆς χρηματοδοτήσεως δὲ θὰ σταματήσῃ μόνο στὴν ἐξεύρεση πόρων γιὰ τὴν ἐγκατάσταση τῶν βιομηχανιῶν. Θὰ γεννηθῆ καὶ τὸ ζήτημα τῆς τροφοδοσίας μὲ κεφάλαια κινήσεως, καὶ μάλιστα μὲ φθηνὰ κεφάλαια κινήσεως. Σήμερα ἡ βιομηχανία μας χρηματοδοτεῖται μόνο κατὰ τὸ 20 ο) τῆς συνολικῆς ἀξίας τῆς παραγωγῆς τῆς, κι αὐτὸ μὲ 16—22 ο) τόκο.

Ποῦ καὶ πῶς θὰ βρεθοῦν τὰ κεφάλαια, καὶ μάλιστα φθηνὰ; Βέβαια, κι αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὰ ζωτικὰ προβλήματα πού θέλουν λύση. Ἄς μὴν ξεχνοῦμε ὅμως ὅτι ἡ Γερμανία, μὲ ἀντίκρουσμα τῆ δουλειὰ τοῦ λαοῦ τῆς, κίνησε τὴ βιομηχανία τῆς ὥστε νὰ πολεμήσῃ ἐπὶ 5 χρόνια μὲ ὄλον τὸν κόσμο.

Τὸ ἀμέσως ἐπόμενο ζήτημα, πού θὰ ζητησῆ τὴ λύση του πρὶν προχωρήσωμε στὴν ἐκβιομηχάνιση, θάναϊ οἱ πρῶτες ὕλες καὶ ἡ διάθεση τῶν προϊόντων. Τὸ ζήτημα τῶν πρῶτων ὕλων, φυσικά, θὰ ἀντιμετωπισθῆ γιὰ τὶς νέες βασικὰς βιομηχανίας μὲ τὴν ἀξιοποίηση τῶν ἐγχωρίων πρῶτων ὕλων, πού εὐτυχῶς δὲν μᾶς λείπουν. Σιδηρομετάλλευμα πού θὰ μᾶς δώσῃ τὴ δυνατότητα νὰ καλύψωμε τὶς δικὲς μας ἀνάγκες, κι ἴσως νὰ τροφοδοτήσωμε τὴν Εὐρώπη μὲ σημαντικὰς ποσότητες τεχνικοῦ scrap, βωξίτης γιὰ ἀλουμίνα καὶ μεταλλικὸ ἀργίλιο, νικελιοῦχα μεταλλεύματα γιὰ νικέλιο καὶ νικελιοχάλυβες, χρώμιο γιὰ χρωμιοχάλυβες, ψευδάργυρος καὶ ἄλλα πολύτιμα μεταλλεύματα βρίσκονται ἀφθονα στὴν χώρα μας.

Ἄλλὰ, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ἐγχώριες πρῶτες ὕλες, ὅπως ὅποτε θὰ χρειασθοῦμε νὰ βασισθοῦμε σὲ σημαντικὰς εἰσαγωγὰς. Νομίζω πῶς ἡ ἔλλειψη πρῶτων ὕλων δὲν ἐμπόδισε τὴν Ἰταλία, τὴν Τσεχοσλοβακία, τὴ Γερμανία, τὴ Σουηδία κλπ. νὰ καταλάβουν πρωτεύουσα θέση στὴ βιομηχανία τοῦ κόσμου ὀλοκλήρου.

Μεγαλύτερο ζήτημα θάναϊ ἀσφαλῶς ἡ τοποθέτηση τῶν ἐτοιμῶν προϊόντων μας. Εἶναι ἀδύνατο νὰ ζήσῃ καὶ ν' ἀναπτυχθῆ μιὰ βιομηχανία πού θὰ βασίζεται

σ' ένα καταναλωτικό κοινό 7 500 000 πτωχών ανθρώπων. "Αν περιορισθῆ νὰ τρο-
φοδοτῆ αὐτοὺς μόνο, δὲν θάναί ποτὲ δυνατόν νὰ συναγωνισθῆ σὲ κόστος παραγω-
γῆς τὴν παγκόσμιον βιομηχανία. "Ἐστὼ καὶ ὅταν ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις τῶν Ἑλ-
λῆνων ἀνέβῃ, πάλι δε θάναί ἀρκετὴ ἀγορὰ γιὰ μιὰ ἀνεπτυγμένη χώρα. Θὰ πρέ-
πη λοιπὸν νὰ ζητήσωμε ἀγορὰς γιὰ τὰ προϊόντα μας ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.
Δυστυχῶς ξεκινᾶμε ἀργά. "Αλλά, παρ' ὅλα αὐτά, ἔχομε καὶ αὐτὴ τὴ στιγμὴ
μιὰ εὐκαιρία. Ἡ πολιτικὴ κατάστασις στὴ Μέση Ἀνατολή, ὁ φόβος καὶ τὸ μίσος
ἐναντίον τῶν Ἑυρωπαϊῶν καὶ τοῦ Ἰσραὴλ σήμερα, μᾶς δίνει μιὰ εὐκαιρία νὰ ἐγκα-
τασταθοῦμε στὴ Μέση Ἀνατολή. Ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος ἀνάμεσα στὴν Ἀνατολὴ
καὶ τὴ Δύση, θὰ μᾶς δώσῃ ἴσως τὴν εὐκαιρία νὰ κρατήσωμε καὶ στὸ μέλλον τὴ
θέσις αὐτὴ, ἂν τὴν ἀποκτήσωμε σήμερα.

Αὐτὰ εἶναι, στίς γενικὲς γραμμὰς, τὰ προβλήματα ποὺ θὰ μᾶς παρουσιάσῃ
ἡ ἐκβιομηχάνισις. Δὲν μᾶς μένει, τώρα, παρὰ νὰ δοῦμε πῶς θάναί δυνατὴ ἡ πρα-
γματοποίηση τοῦ σχεδίου ποὺ θέλομε νὰ ἐφαρμόσωμε.

Καὶ ἐδῶ οἱ γνώμες εἶναι διχασμένες. Ἡ μιὰ ἀποψὴ εἶναι πῶς τὰ μεγάλα
ἔργα πρέπει νὰ περάσουν ὀλοκληρωτικὰ στὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία, ποὺ θάχη τὴ
δυνατότητα νὰ τὰ κατασκευάσῃ, νὰ τὰ θέσῃ σὲ λειτουργία καὶ νὰ τὰ ἐκμεταλ-
λευθῆ μὲ οἰκονομικότερο τρόπο. Ἡ ἄλλη ἀποψὴ εἶναι πῶς ἔργα τῆς σημασίας
καὶ τῆς ἐκτάσεως αὐτῶν ποὺ προβλέπομε δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ γίνουν ἀπὸ
τὸ Κράτος καὶ νὰ ἀνήκουν σ' αὐτό.

Πάλι, καὶ ἐδῶ, νομίζω πῶς ὑπάρχει μέση λύσις. Τὸ βασικόν, ὅπως εἶπαμε
καὶ παραπάνω, εἶναι νὰ γίνουν τὰ ἔργα καὶ νὰ γίνουν γρήγορα καὶ οἰκονομικά.
Χωρὶς νὰ εἶναι δυνατόν νὰ παραγωνισθοῦν οἱ δυνατότητες τῆς ἰδιωτικῆς πρωτο-
βουλίας στὴν πραγματοποίηση, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πῆ ὅτι, μέχρι σήμερα,
ἀπὸ τοὺς ἰδιώτες μας λείπει ἡ πείρα καὶ ἡ πεποίθησις σὲ τέτοια ἔργα, καὶ φυσικὸν
εἶναι νὰ χῶν ὠρισμένους ἐνδοιασμούς. Γι' αὐτὸ θὰ μπορούσε ν' ἀναλάβῃ τὸ Κράτος
νὰ ἀρχίσῃ τὴν κατασκευὴ. Ἐτσι θάταν πολὺ πιὸ εὐκολο νὰ ἀρχίσουν γρήγορα
τὰ ἔργα καί, σ' ὅποιαδήποτε φάσῃ τῆς κατασκευῆς τους, νὰ μεταδιασθοῦν σὲ
κάποιον ἀνάδοχο, ἢ καί, ἀκόμα, μετὰ τὴν συμπλήρωσίν τους νὰ πουληθοῦν οἱ με-
τοχές τους στὸ Χρηματιστήριον.

Φυσικά, ἡ λύσις αὐτὴ θ' ἀπαιτοῦσε γρήγορη καὶ ἐλεύθερη δράσις ἀπὸ τὸ
Κράτος, καὶ δὲν εἶμαστε συνηθισμένοι ἀπὸ τίς δημόσιες ὑπηρεσίες μας σὲ τέτοιες
ἐνέργειες. Χωρὶς ἀμφιβολία ὅμως, ὅπως κάθε καινούργια ἀρρώστεια ἀντιμετωπι-
ζεται μὲ καινούργια φάρμακα, τὸ ἴδιον θὰ μπορούσαμε νὰ βροῦμε καὶ τὸ σχῆμα
ποὺ θὰ προσαρμόζονταν γιὰ νὰ δώσῃ τὴ λύσις στὸ πρόβλημα αὐτό. Ἡ δημιουρ-
γία ἀνεξαρτήτων μονάδων, μὲ πλήρη διοικητικὴ καὶ οἰκονομικὴ αὐτοτέλεια, τίς
λίγες φορὰς ποὺ δοκιμάστηκε, δὲν ἀπέτυχε. Τὸ πᾶν εἶναι νὰ ἡμπορῆ νὰ κινηθῆ
ἐλεύθερα καὶ νὰ χῆ ὀλοκληρωμένον ὄργανισμὸν. Ἴσως αὐτὴ νάναί ἡ μοναδικὴ λύσις
γιὰ νὰ προχωρήσωμε γρήγορα. Καὶ τὸ γρήγορον σήμερα εἶναι ζωτικόν.

Τὸ τραῖνο ξεκίνησε ἀπὸ καιρό. Εὐτυχῶς γιὰ μᾶς, τοῦκοψε τὴ φόρα τοῦ ὀ
πόλεμος. Προφθαίνουμε ἀκόμη νὰ πηδῆξωμε, νὰ πιαστοῦμε ἀπὸ τὸ τελευταίον
σκαλοπάτι. "Αλλά γι' αὐτὸ χρειάζεται νὰ κινηθοῦμε γρήγορα. "Αν ἀργήσωμε, τὸ
τραῖνο ἐφυγε καὶ τὸ χάσαμε! Καὶ τότε θὰ μείνωμε γιὰ πάντα ἔξω ἀπὸ τοὺς
λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς· λαὸς λιτοδίαυτος καὶ πολεμικός!